

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens uppgift är att med stöd av vetenskap och praktisk erfarenhet till samhällets gagn främja jordbruk och skogsbruk samt därtill knuten verksamhet. Akademien instiftades år 1811 på initiativ av Karl XIV Johan och startade sitt arbete den 28 januari 1813.

Konkurrenskraftsutredningen – vision

Till växt 2030!

- Vill du vara snäll och tala om för mig vilken väg jag ska ta härifrån?, sa Alice.*
- Det beror på vart du vill komma, svarade katten.*
- Det spelar inte så stor roll...”, sa Alice.*
- Då spelar det heller ingen roll vilken väg du tar, sa katten.*

Ur Alice i underlandet av Lewis Carroll

År 2014 importerar vi mer än 50 % av maten vi äter. Jordbruk och trädgårdsnäring möter stora utmaningar. Om utvecklingen fortsätter i tangentens riktning ser framtiden dystert ut. Men en annan utveckling är möjlig. Om vi vill.

I anslutning till Konkurrenskraftsutredningen har en arbetsgrupp inom KSLA (Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien) arbetat med en framtidsbild av jordbruk och trädgårdsnäring år 2030. Bilden – ”Till växt 2030!” – är inte prognos utan en vision – men fullt möjlig att förverkliga. Beståndsdelarna finns redan här. Visionens förverkligande kräver dock en tydlig politisk viljeinriktning och strategi för att nå målet, samt en samverkan mellan olika samhällsaktörer med engagemang i jordbruk och trädgårdsnäring.

Efter den inledande fasen kommer KSLA:s projekt att fortsätta med fördjupade analyser av strategier och åtgärder för att nå målet; starka, hållbara, expansiva gröna näringar år 2030.

I denna PM beskrivs kortfattat, inledningsvis, den framtidsbild, som projektet har utvecklat. Därefter diskuteras skissartat vilka verktyg, som gör denna framtid möjlig. Denna del av arbetet kommer att fördjupas i nästa fas av projektet. Avslutningsvis ges en kort beskrivning av KSLA-projektets första fas och dess fortsättning.

Framtidsbilden, paradigmskiftet

År 2030 har Sverige genomgått ett paradigmskifte. Jordbruk och trädgårdsnäring är framtidsnäringar. Vi befinner oss mitt i omställningen till ett hållbart samhälle. Sverige är en inspiratör och föregångare i den globala omställningen. Kännetecknande för läget år 2030 är:

- ◆ Vi har en kraftigt ökande efterfrågan av svenska jordbruks- och trädgårdsprodukter och producerar livsmedel i en omfattning motsvarande de inhemska behoven, men är på väg mot ännu högre produktionsnivåer. Allt konsumeras inte i Sverige. Vi har en betydande såväl export som import. Sverige tar sitt ansvar i den globala livsmedelsförsörjningen.
- ◆ Genom produktion av råvaror för energi- och industriproduktion bidrar jordbruket till samhällets omställning från fossilberoende till biobaserat.
- ◆ Det svenska jordbruket är internationellt erkänt för sin höga kompetens. Vi har en god djurhållning utan antibiotika. Vi har visat att storskalig, effektiv och modern högteknologisk produktion utmärkt väl går att förena med god djuromsorg och miljöanpassning. Inom vegetabiliesektorn har precisionsodling, bl.a. med hjälp av GPS och fältdatorer, inneburit förbättrad skörde kvalitet och höjda skördar. Samtidigt har växtnärläckaget minskat. Sverige är en ledande exportör av konsulttjänster inom dessa områden
- ◆ Jordbrukets och trädgårdsnäringens negativa miljöpåverkan har minskat medan dess positiva effekt för biologisk mångfald, landskapets skönhet och landsbygdsutveckling har ökat. De areella näringarna är fossilfria. Biodiesel, biogas, solkraft och vindkraft försörjer näringarna själva och bidrar till att täcka det omgivande samhällets energibehov. Det ekologiska lantbruket är en spjutspets inom jordbruket, men skillnaderna mellan olika produktionssystem har krympt drastiskt.
- ◆ I Sverige skapas nya relationer mellan stad och landsbygd. Städer byggs med inspiration från landsbygd och kulturlandskap. Stadsodlingen är omfattande och bidrar till ökad förståelse och respekt för odlans hantverk. Professionella odlare erbjuder hobbyodlarna rådgivning och konsulttjänster.

- ◆ Förskolor – lika väl som äldreboenden - har egna odlingar som ger tillskott till kosten men framför allt fyller pedagogiska och terapeutiska syften.
- ◆ I grundskolan kopplas gröna projekt i närområdet samman med undervisning i naturvetenskapliga ämnen.
- ◆ Naturbruksgymnasierna är populära med en mångfald av linjer – högskoleförberedande och yrkesinriktade. Här möts ungdomar från stad och landsbygd. Efterfrågan på arbetsmarknaden är stor. Många av skolorna är också centra för kunskaps- och erfarenhetsutbyte liksom vuxenutbildning.
- ◆ SLU är det mest eftertraktade universitet för såväl utbildning som forskning och drivande i kraftfulla centrumbildningar och starka forskningsmiljöer med bäring på de gröna näringarna.
- ◆ Därutöver finns flera institut - länkar mellan forskning och praktik. Där får rådgivarna inom lantbruksnäringarna nya kunskaper som de förmedlar till lantbrukarna och odlarna.
- ◆ 2030 är det mycket attraktivt att bli lantbrukare – och möjligt – inte enbart för den som ärvt en gård. Ungdomar, som kommer från annan bakgrund kan på rimliga villkor bli lantbrukare och arrendera eller äga ett jordbruk.
- ◆ Samarbetet mellan handel och primärproduktionen har utvecklats till ömsesidig nytta och till glädje för konsumenterna, som efterfrågar svenska produkter.
- ◆ Aktiebolag har blivit en betydligt vanligare företagsform inom jordbruk. Lokal samverkan mellan lantbrukare är omfattande. Innovativa livsmedel – t.ex. råg- och havreprodukter med mer hälsofrämjande egenskaper – är en betydande del av produktionen. Lantbrukaren är en viktig länk i den innovativa forskningsintensiva produktionskedjan.
- ◆ Hög kvalitet och livsmedelssäkerhet ligger bakom vår omfattande export till Kina och andra nya exportmarknader.
- ◆ Grön omsorg är en del av landsbygdsnäringarna, flitigt anlitad av offentliga och privata vårdgivare. Kulturlandskapets och trädgårdarnas läkande effekter är erkända.

Hur kommer vi hit?

Den ovan skissade framtiden är fullt möjlig, men långt ifrån självklar. Rörande varje påstående ovan finns idag verksamheter som bekräftar möjligheten. Men ännu så länge kännetecknar de inte näringarna generellt. Allt för mycket motverkar idag en positiv utveckling. Så hur kommer vi framåt?

Steg 1 är att analysera och ta på allvar den globala utveckling, som ligger framför oss nu. Efterfrågan på livsmedel ökar globalt. Accelererande klimatförändringar, med utbrott av extrema vädertillstånd, leder samtidigt till avtagande produktionsökningar. Som en konsekvens av detta och av sjunkande spannmålslager blir prisutvecklingen på jordbrukets produkter allt mer turbulent. Det finns små möjligheter att utöka världens jordbruksarealer.

I denna osäkra omvärld och framtid är Sveriges livsmedelstrygghet på sin lägsta nivå på mycket länge. **Slutsatsen blir att situationen är ohållbar, en ny politik behövs och en kraftsamling för att vända utvecklingen.**

Steg 2 är att – i det sammanhanget - inventera Sveriges fördelar inom jordbruk och trädgårdsnäring. De är dels naturgivna och dels samhällsskapade. Till de naturgivna förutsättningarna hör:

- ◆ God tillgång på färskvatten.
- ◆ Outnyttjade goda arealer om minst 600 000 hektar.
- ◆ Goda klimatförutsättningar – även med beaktande av pågående och kommande klimatförändringar.

- ◆ Lågt tryck av skadegörare och sjukdomsangrepp på grödor.

Till de i samhällsutvecklingen skapade fördelarna hör:

- ◆ En lantbrukarkår med högt kunnande och god kompetens (dock hög medelålder).
- ◆ God infrastruktur.
- ◆ Låg användning av antibiotika.
- ◆ Låg förekomst av salmonella.
- ◆ God djuromsorg.
- ◆ Hög kvalitet i djuravel.
- ◆ Hög nivå av livsmedelssäkerhet.
- ◆ Hög produktivitet.
- ◆ Forskning av hög kvalitet.
- ◆ Hög andel förnyelsebar energi (också tack vare naturliga förutsättningar).
- ◆ Spännande forsknings- och utvecklingsprojekt kring ”den nordiska kosten” och dess hälsobringande effekter.
- ◆ Sverige har kockar i världsklass.

Slutsatsen blir att Sverige har goda förutsättningar att utveckla jordbruk och trädgårdsnäring.

Steg 3 blir att koppla samman analysen av den pågående globala utvecklingen och genomgången av Sveriges förutsättningar och dra slutsatser om vilka åtgärder som behövs.

Även om Sverige inte kan ha en avgörande betydelse i det globala sammanhanget – vi ska inte förse världen med livsmedel – så kan vi bidra konstruktivt i mycket högre grad än idag. Även en liten nisch på de globala marknaderna ger underlag för en omfattande produktion i Sverige. **Slutsatsen blir att vi kan spela en betydligt större roll än vi gör idag på den inhemska marknaden och som exportör.**

Men om vårt jordbruk och vår trädgårdsnäring år 2030 ska kunna ta vara på de stora möjligheter som finns så behövs en tydlig vision beslutad av regering och riksdag, följd av omfattande investeringar. Det krävs också samverkan mellan många olika aktörer, primärproduktionen, förädlingsleden, forskning/ innovation och politik. Den preliminära vision – som ska bearbetas och utvecklas i det fortsatta projektarbetet – är:

Sveriges jordbruk och trädgårdsnäring är ekonomiskt, socialt och miljömässigt långsiktigt hållbara och utgör avgörande resurser för Sveriges välbefinnande. De bidrar väsentligt till biologisk mångfald, ett attraktivt kulturlandskap och de levererar oundgängliga ekosystemtjänster.

Livsmedelsproduktionen motsvarar mer än 100 % av behovet, en betydande del exporteras lönsamt. Sverige tar ansvar i den globala livsmedelsförsörjningen.

Produktionen inom jordbruk och trädgårdsnäring sker utan användning av fossila bränslen. Förutom livsmedel produceras biobränslen och bioråvaror som ersätter fossil energi och fossila råvaror i hela samhället och bidrar starkt till Sveriges omställning i hållbar riktning.

Steg 4 blir att identifiera vilka strategier och åtgärder, som kan leda till att visionen förverkligas. En viktig strategi är att utveckla samarbetet mellan näringsliv, forskning och politik inom jordbruk och trädgårdsnäring.

Konkurrenskraftsutredningen ska i sin nästa fas att föreslå åtgärder för att öka konkurrenskraften hos jordbruk och trädgårdsnäring.

I KSLA:s projektarbete har följande områden och förslag identifierats som särskilt angelägna för Konkurrenskraftsutredningen att analysera närmare:

- ◆ Behovet av ett övergripande politiskt beslut i regering och riksdag om satsningar på jordbruk och trädgårdsnäring, som viktiga framtidsnäringsområden för Sverige.
- ◆ Behovet av en tydligt uttalad politisk ambition om en marknadstillväxt och produktion motsvarande minst 100 % av den inhemska livsmedelskonsumtionen med syfte dels att öka livsmedelstryggheten i Sverige och dels att öka exporten.
- ◆ Satsningar gemensamt med hela livsmedelskedjan på forskning, innovation, utbildning, rådgivning samt marknads- och produktutveckling
 - Starka satsningar på växtförädling, ett sedan länge försummat område, är särskilt angeläget
 - En styrning av samhällets insatser för innovation till jordbruk och trädgårdsnäring är av avgörande betydelse. En tvärvetenskaplig ansats är nödvändig, liksom en tvärssektoriell, som involverar aktörerna i hela produktionskedjan.
 - Utökade satsningar från samhället till rådgivning och fortbildning krävs
- ◆ Kraftfullt exportstöd riktat till jordbruk och trädgårdsnäring i form av tillgång till krediter, stöd i marknadsföring, tillgång till analyser av potentiella marknader m.m.
- ◆ Åtgärder som ökar kunskapen i samhället generellt om jordbruk och trädgårdsnäring
- ◆ En energipolitik som ger incitament till utvecklad användning av biodrivmedel och annan bioenergi inom jordbruk och trädgårdsnäring
- ◆ Förändringar av den gemensamma jordbrukspolitikens tillämpning så att den bidrar till den önskade utvecklingen
- ◆ Analys av de särkrav, som svensk lagstiftning och svenskt regelverk ålägger den inhemska produktionen, men som inte gäller vid import. Syftet är att kraven skall ställas lika högt.

Observera att punkterna ovan inte enbart vänder sig till politiken. Den framtida utvecklingen handlar i hög grad om initiativ, innovationer och inviter från marknadens aktörer i hela produktionskedjan. Ett förslag till ett åtgärdepaket från en utredning kommer inte heller att omedelbart förändra verkligheten, men är en förutsättning för – och en signal till – att andra aktörer ska våga satsa. På sikt kommer de politiska åtgärderna i samverkan med initiativ och engagemang från övriga aktörer att vrida utvecklingen i rätt riktning.

Projektet vid KSLA

Vid KSLA tillsattes hösten 2013 en arbetsgrupp med uppgift att i anslutning till Konkurrenskraftsutredningen driva akademiens arbete med framtidsbilden ”Tillväxt 2030!” Arbetsgruppen består av Lars Helgstrand, Eva Pettersson, ordförande forskningskommittén, Jan Rundqvist, ordförande LUPP-kommittén (LUPP = lönsam uthållig primärproduktion), Annika Åhnberg, ordförande kommittén för Grön Ekonomi och av KSLA utsedd expert i Konkurrenskraftsutredningen. Magnus Stark på akademiens kansli bistår i projektarbetet.

Arbetsgruppen har formulerat framtidsbilden framför allt med utgångspunkt i tre olika diskussioner med KSLA-ledamöter:

- ◆ Rundabordssamtal med särskilt inbjudna ledamöter den 28 november 2013.
- ◆ ”Verkstad”, öppet möte för ledamöter, Drottninggatan 95 B, den 12 december 2013.
- ◆ ”Verkstad”, öppet möte för ledamöter, Alnarp, den 7 februari 2014.

Utöver dessa tre tillfällen anordnade i direkt relation till Konkurrenskraftsutredningen har flera andra akademiaktiviteter utgjort underlag. Särskilt kan nämnas seminariet *Klarar ett konkurrenskraftigt svenskt jordbruk miljömålen? – en fråga under utredning*, som genomfördes den 20 november 2013, där särskilt den inledande ”tidsresan” utgjort en startpunkt för framtidsvisionen. Seminariet *På G för Sverige – gröna näringar, grön ekonomi, grön framtid* den 7 november 2013 gav också viktiga utgångspunkter för arbetet. Slutligen bör även *Framtidsprojektet – Ett tankeexperiment om naturresursbruket 2063* (KSLAT nr 3-2013) nämnas, som inspiration i projektet.

Arbetet med framtidsbilden baseras på den mångfald av kompetens och kunnande rörande de areella näringarna – i detta fall framför allt jordbruks- och trädgårdsnäringen – som akademien genom sina ledamöter besitter. Ambitionen är i enlighet med akademiens portalparagraf att: *”med stöd av vetenskap och praktisk erfarenhet till samhällets gagn främja jordbruk och skogsbruk samt därtill knuten verksamhet”*.

Parallellt med Konkurrenskraftsutredningen kommer KSLA-projektet att fortsätta. Såväl framtidsbilden, som förslagen till strategier och åtgärder kommer att utvecklas och sammanställas i en rapport, som också ska rymma många goda exempel på verksamheter inom jordbruk och trädgårdsnäring, som redan idag är exempel på den framtid, som år 2030 ska genomsyra näringarna generellt.

Mer information om KSLA och framtidsscenarioet finns på <http://www.ksla.se>.